

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalsainete õpetamine põhikoolis õppekava

Katryna Pükkenen
ERINEVATEL ÕPPEKAVADEL JA -ASTMETEL OLEVATE ÕPETAJAKOOLITUSE
ÜLIÕPILASTE ÕPETAJAAMETI VALIKU PÕHJUSED
Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Pihel Hunt

Tartu 2021

Kokkuvõte

ERINEVATEL ÕPPEKAVADEL JA -ASTMETEL OLEVATE ÕPETAJAKOOLITUSE ÜLIÕPILASTE ÕPETAJAAMETI VALIKU PÕHJUSED

Õpetajaamet ei ole noorte jaoks esimene valik. Pidevalt tehtud uurimused aitaksid kaasa õpetajaameti populariseerimisele. Selle töö eesmärgiks on anda ülevaade sellest, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused ja kuidas need jagunevad õppeastmete- ja kavade järgi. Valimis oli 191 üliõpilast, kes alustasid õpetajakoolitust. Andmeid koguti läbi nende kodutööde, milles nad kirjutasid sellest, miks nad tahavad õpetajad olla. Analüüsimetodina kasutati kombineeritult kvalitatiivset deduktiivset ja induktiivset sisuanalüüsi. Tulemustest selgus, et üliõpilaste mõjutas nende endi sõnul kõige rohkem ametivalikul eelnev kogemus haridusvaldkonnas. Samuti oli näha, et põhjustes peegeldus üliõpilaste õppeastmed- ja kavad.

Võtmesõnad: õpetajaameti valiku põhjused, õpetajakoolitus, õpetajakoolituse üliõpilased, erinevad õppekavad, erinevad õppeastmed

Abstract

THE REASONS FOR THE SELECTION OF THE TEACHING PROFESSION FOR TEACHER TRAINING STUDENTS ACCORDING TO DIFFERENT LEVELS AND CURRICULA

Teaching is not the first choice for young people, but ongoing research would help to popularize that profession. The aim of this study is to provide an overview of the teacher training students' reasons for choosing the teaching profession and how the reasons are divided according to study levels and curricula. There were 191 students in the sample who started teacher training. The data was collected through their homework, in which they wrote about why they want to be teachers. A combination of qualitative deductive and inductive content analysis was used as the analysis method. The results showed that the students were most influenced by their previous experience in the field of education. It was also seen that the reasons reflected the students' study levels and curricula.

Keywords: reasons for choosing a teaching profession, teacher training, teacher training students, different curricula, different levels of study

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract	2
Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	6
Õpetajaameti kuvand	6
Õpetajaameti valiku põhjused	6
Õpetajaameti valikuga seotud uurimused välismaal	8
Õpetajaameti valikuga seotud uurimused Eestis	9
Metoodika	11
Valim	11
Andmekogumine	11
Andmeanalüüs	12
Tulemused	13
Arutelu	19
Tänuõnad	22
Autorsuse kinnitus	22
Kasutatud kirjandus	23

Sissejuhatus

Peale keskkooli lõppu seisab kõikidel õpilastel ees valik, mida nad edasi tahavad teha. 2017. aastal oli 56% gümnaasiumilõpetajaid, kes otsustasid ülikooli kasuks, mis on üle kümne protsendi vähem, kui 2007. aastal (Kreegipuu & Jaggo, 2018). Väidetakse, et Eestis on üldharidus heal järel nii riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil, sest õpitulemused on head, õpilasele on loodud vajalik õpikeskkond ning vähenev väljalangemine statsionaarsest õppest (Kreegipuu & Jaggo, 2018). Siit edasi minnakse eriala valikute juurde. Kui räägitakse õpetaja elukutsest, siis noorte hulgas ei ole see tavaliselt esimene valik, kuigi selle eriala maine on noorte hulgas positiivne (Selliiv & Vaher, 2018). Seetõttu täheldatakse ka seda, et Eesti õpetaja keskmine vanus on rahvusvahelisest keskmisest kõrgem (Eesti õpetajahariduse strateegia, 2008).

Käesolevas töös keskendutakse nendele üliõpilastele, kes läbivad õpetajakoolitust. Õpetajakoolitus mõjutab väga palju üliõpilase isiklikku ja professionaalset arengut (Luik & Taimalu, 2016). Siiski täheldatakse seda, et kuigi õpetajakoolituse läbivate üliõpilaste hulk on piisaval tasemel, et katta nii lasteaegade kui ka koolide vajadused, siis lõpetajad ei alusta oma erialast tööd (Eesti õpetajahariduse strateegia, 2008).

Erinevatest probleemidest tulenevalt on tehtud erinevaid uurimusi seoses õpetajaameti valiku põhjustega. Luige (2016) toob oma magistrیتöös välja, et õpetajakoolituse üliõpilased peavad kõige tähtsamaks sisemisi ja altruistlikke motiive õpetajakutse valikul. Ka Petersoni (2013) magistrیتöö räägib õpetajakutse valiku motiividest ja tema toob välja tähtsaima motiivina lastega töötamise soovi. Vastukaaluks on Taimalu, Luigei, Kantelinen ja Kukkoneni (2021) uurimuses näha seda, et inimeste jaoks on olulised ka välised põhjused nagu nt pereae ja tööjaotus. Samuti on nad oma uurimuses toonud välja seda, et üliõpilased on mõjutatud teiste arvamusest, mis puutub õpetajaametisse. Sellest lähtuvalt on näha, et iga üliõpilane näeb oma õpetajaameti valiku põhjusi erinevalt ja sellest tulenevalt need kajastuvad uurimustes erinevalt. Kuna õpetajaamet ja sellega seotud põhjused on väga aktuaalne teema Eestis, siis pidevalt tehtud uurimused aitavad uurijatel tuvastada õpetajaameti valikuga seotud põhjusi ja seeläbi aidata kaasa õpetajaameti populariseerimisele.

Teoreetiline ülevaade

Õpetajaameti kuvand

Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt tehti 2016. aastal uuring seoses õpetajaameti kuvandi ja atraktiivsusega, sest õpetajaamet ja õpetaja kuvand on praegugi väga päevakajaline teema ühiskonnas. Uuringu suuremaks eesmärgiks oli anda toetus õpetajale, et tema ameti kuvandit kaasajastada, tema ameti mainet kergitada ja kasvatada õpetajaameti atraktiivsust (Õpetajaameti kuvand ja..., 2016). Selle uuringu taustal võib järeldada, et seis ei ole negatiivne, kuid vajab muutusi. Selles samas uurimuses tuuakse veel välja, et esiteks erinevad sihtrühmad seostasid õpetajaametit tööga, mille mõju on inimestele suur, teiseks luuakse vähe seoseid õpetajaameti ja karjäärivõimaluste vahel ning kolmandaks on õpetajate palgatase hinnatud üheks madalaimaks selles valdkonnas (Õpetajaameti kuvand ja..., 2016). Selle lause viimane pool annab justkui kinnitust, et palk mängib suurt rolli, et õpetajaamet oleks atraktiivne. Salu (2018) uuringus tuuakse samuti välja palga olulisus. Seal väidetakse, et kui tööle makstav tasu ei ole kõrge, siis sellest tulenevalt õpetajate väärtus ei ole kõrge ning et mainet parandaks oluliselt palga tõus.

2015. aastal tehtud uurimuses, mis oli seoses õpetajate oma visiooniga enda tööst, toodi välja, et negatiivsust lisab nende ametile õpilaste distsipliiniprobleemidega seonduv, milles neil pole piisavalt õigusi, et selliseid olukordi lahendada. Siiski tulevased õpetajad, kes läbivad erinevaid selleletemalisi koolitusi, tulevad paremini toime sellistes olukordades (Õpetajaameti uuring..., 2015). Haavandi (2017) tegi õpetajaameti kuvandi teemal uurimuse, kus tõi välja, et leidis nii neid uuritavaid, kes avaldasid arvamust õpetajakuvandi negatiivsest poolest, kuid oli ka neid, kes tõi välja positiivse poole. Ta toob oma uurimuses välja ka selle, et õpetajaameti tagamaid ei mõisteta piisavalt ning ootus õpetajate suhtes on suurem kui mõne teise ameti puhul. Õpetajad on enda kõige suuremad kriitikud ja seda toob välja Valk (2016) oma uuringuaruandes.

Õpetajaameti valiku põhjused

Õpetajaameti populaarsus on kindlasti tõusuteel, sest võrreldes viimase seitsme aastaga on nooremate kui 30-aastaste õpetajate arv ja osakaal kasvanud ja seda just üldhariduskoolides (Sellio & Vaher, 2018). On väidetud, et kui inimene asub haridusteadusi õppima, siis tema põhjused võivad oleneda ka näiteks kultuurilisest taustast ja seetõttu ei ole nendel põhjustel universaalset mustrit (Al-Dhafri, Betts, Hannok, & Klassen 2011). See, miks indiviid valib õpetajaameti, võib oleneda sisemistest, välistest ja altruistlikest põhjustest (Thomson, 2012). See

liigitus on üks klassikalisemaid õpetajaameti valiku põhjuste puhul. Kunagi ei ole ainult üks põhjus õpetajaameti valimiseks. Ligi viiskümmend aastat on õpetajakarjääri valimise põhjused jäänud samaks. Öeldakse, et muutub nende vorm, kombinatsioon või paremusjärjestus (Watt & Richardson, 2012). Hennessy ja Lynch (2017) ütlevad, et ka õpetajaameti valimisel varasem õpi- ja õpetamiskogemus on väga suureks mõjutajaks. Järgnevalt tutvustatakse neid erinevaid põhjusi.

Esimesena tuuakse välja **välised põhjused**. Fokkens-Bruinsma ja Canrius (2012) on toonud välja oma artiklis, et välisteks põhjusteks on nt kiitus teiste poolt, erinevad hüved ja kirjeldus, mida teised oma ringkonnas on jaganud (nt õpetajate ja/või tugitöötajate arvamused/soovitused). Öeldakse ka, et välised põhjused on tihti seotud töö aspektidega, mis ei ole omased õpetajatööle endale ja nendeks on näiteks töökindlus ja -tingimused, saadav palk ja puhkused (Jungert, Alm, & Thornberg, 2014). Bergmark, Lundström, Manderstedt ja Palo (2018) toovad samuti oma artiklis välja, et välised põhjused on seotud palga ja töötingimustega, kuid lisavad ka staatuse mõiste. Nendest artiklitest võib järeldada, et väliste põhjuste põhjal on õpetajale oluline palk, head töötingimused, puhkuse saamine ja staatus.

Sisemiste põhjustena on toodud välja, et õpetaja on motiveeritud tundma ennast kompetentsena selles, mida ta teeb ja ka rahuldab oma uudishimu seoses õpetamisega (Fokkens-Bruinsma & Canrius, 2012). Jungert jt (2014) peavad oma artiklis sisemisteks põhjusteks seda, et tulevane õpetaja tahab õpetada lapsi ja jagada oma teadmisi ning asjatundlikkust. Samuti tuuakse välja kirg ja sisemine side õpetamise kui ameti vastu, sest tahetakse õpetada ja ainealaseid teadmisi omandada (Bergmark *et al.*, 2018). Siit võib järeldada, et sisemiste põhjuste all mõeldakse sisemisi motivaatoreid ehk õpetajale meeldib oma töö ja ta tahab seda tööd teha, et teadmisi edasi anda ja lapsi õpetada tuleviku jaoks.

Altruistlikud põhjused tihti seostuvad suurema tasandiga ehk ühiskonnaga (Goller *et al.*, 2019). Kyriacou ja Coulthard (2000) on toonud välja, et põhjused on seotud arusaamaga, et õpetajaamet on oluline ühiskonnale (nt soov anda oma panus ühiskonnale, soov osaleda lapse arengus). Fokkers-Bruinsma ja Canrius (2012) räägivad sarnaselt oma artiklis, et altruistlik põhjus õpetada on kui viis ühiskonda oma panus anda. Veel tuuakse välja seda, et ühiskondlikult on õpetamine sotsiaalselt väärtuslik ja oluline töö, sest nii saadakse aidata raskustes lapsi (Jungert, Alm, & Thornberg, 2014) ja toetada laste arengut ja teha muutusi ühiskonnas (Bergmark *et al.*, 2018). Järeldusi tehes näevad erinevad autorid altruistlikke põhjusi väga sarnaselt ehk õpetajatel on tahe ja soov anda oma panus ühiskonda ja olla toeks lapse arengule.

Õpetajaameti valikuga seotud uurimused välismaal

Maaailmas on tehtud erinevaid uurimusi seoses õpetajaameti valiku põhjustega. Näiteks Watt ja Richardson (2007), kes töötasid välja FIT-Choice (Factors Influencing Teaching Choice) skaala, on välja toonud, et üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused võivad olla näiteks eelnev õpetamis- ja/või õppimiskogemus, sisemised väärtused, ühiskondliku panuse andmine jne. Seda FIT-Choice skaalat on oma töös kasutanud ka Luik (2016) ja Peterson (2013).

Saksamaal on antud teemat aastaid uurinud Johannes König. König avaldas 2012. aastal uurimuse koos Martin Rothlandiga, kus nad esmase eesmärgina testisid, mis määrani tulevased õpetajad toetavad FIT-Choice skaala järgi leitud motivatsioone ja teisena uurisid nad tulevaste õpetajate õpetamismotivatsioonide ja nende üldiste pedagoogiliste teadmiste vahelist seost (König & Rothland, 2012). Tulemused näitasid seda, et motivatsioonid ja teadmised ei ole omavahel tihedalt seotud. Suuremat seost nähti näiteks motivatsiooni „töö lastega“ ja pedagoogiliste teadmiste vahel. (König & Rothland, 2012).

Samuti on antud teemal uurimuse teinud Goller jt (2019). Nende uurimuse eesmärgiks oli anda ülevaade Soome ja Saksamaa üliõpilaste motivatsioonist, kui nad valivad õpetajaameti karjäärina ja teha riikidevaheline võrdlus (Goller *et al.*, 2019). Tulemused näitasid, et kuigi mõlema riigi vahel on mõningad sarnasused motivatsiooni osas, siis valimite vahel täheldati mitmeid erinevusi. Suurem osa mõlema valimi üliõpilasi märkisid, et õpetajaamet ei ole nende jaoks varukarjäär. Tulemused näitasid ka seda, et erinevalt soome üliõpilastest lähtuvalt saksa üliõpilased rohkem välistest teguritest nagu nt kindel töökoht, pere jaoks kuluv aeg jne. Lisaks leiti selles uuringus, et saksa üliõpilastele ei soovitata nii tugevalt õpetajaametit kui soome, kuigi saksa üliõpilased peavad tulevase tasuvõimalusi üsna heaks (Goller *et al.*, 2019).

FIT-Choice skaala sobivust on uuritud ka Norras. Nesje, Bradmo ja Bergeri (2017) uurimuse eesmärgiks oli anda ülevaade, kuidas tulevased õpetajad toetavad FIT-Choice skaala järgi määratletud õpetamismotivatsioone ja seda Norra kontekstis. Tulemused näitasid seda, et suurem osa motivatsioonidest olid omavahel seotud ja suurimat seost nähti tajutud õpetamisvõimete ja sisemiste väärtuste vahel. Samuti nähti suurt seost õpetajaameti kui ekspertkarjääri ja suure õpetajate nõudluse vahel. Uuritavad olid väga rahul oma ametivalikuga, kuigi nad on alles oma õpingute alguses (Nesje *et al.*, 2017).

Suuremamahulise uuringuna tuuakse välja ka OECD rahvusvaheline õpetamise ja õppimise uuring TALIS (*The Teaching and Learning International Survey*), mille Eesti raporti on koostanud Taimalu, Uibu, Luik ja Leijen (2019). Uuringu eesmärgiks oli selgitada välja, millised on 7.-9. klassi õpetajate ja koolijuhtide hinnangud erinevatele valdkondadele. Nendest lähtuvalt teha ettepanekuid, kuidas paremini toetada õpilaste arengut ja samuti tõhustada õpetajate ja koolijuhtide professionaalset argut erinevatel tasanditel (Taimalu *et al.*, 2019). TALIS 2018 uuringu üks peatükk keskendus õpetajaameti atraktiivsusele. Uuringus kasutati seitset kategooriat, et küsida õpetajatelt kutsevaliku mõjutajaid. Uuringus kasutatud kategooriad olid järgmised:

- „Õpetamine andis mulle võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut; Õpetajal on kindel töökoht; õpetamine andis mulle võimaluse anda ühiskonnale oma panus; õpetamise ajakava sobis minu eraeluliste kohustustega; õpetamine pakkus püsivat sissetulekut; õpetamine pakkus võimalust stabiilseks karjääriks; õpetamine andis mulle võimaluse aidata sotsiaalseid tõrjutuid.“ (Taimalu *et al.*, 2019, lk 69).

Kategooriad on toodud välja muutmata kujul antud töös, sest need on autori uurimuse aluseks. TALIS 2018 uuringu valimisse kuulus põhikooli III astme õpetajad, kes on juba läbinud õpetajakoolituse ja seetõttu ei saa uuringus välja toodud tulemusi täielikult samastada õpetajakoolitust alustavate üliõpilastega (Taimalu *et al.*, 2019).

Õpetajaameti valikuga seotud uurimused Eestis

Õpetajaameti valiku põhjuste kohta on tehtud ka Eestis erinevaid uurimusi. Näiteks on tehtud Eesti-Soome koostöös uurimus eesmärgiga anda ülevaade õpetajaameti valikuga seotud motivatsioonidest (Taimalu *et al.*, 2021). Uurimuses selgitati välja ja võrreldi Eesti ja Soome üliõpilaste motivatsioone ja arvamusi õpetajaameti valikust. Motivatsioonide osas tuli esile näiteks tajutud õpetamisvõime, töö ülekantavus jne. Eesti vastajate puhul nähti suuremat mõju mitme välise teguri puhul nagu nt perega koosolemise aeg, töö ülekantavus. Samuti tuuakse väga palju erinevusi võrreldes Königi ja Rothlandi (2017) tööga. Kui näiteks töö ülekantavus ilmus Taimalu jt (2021) uurimuses, siis Königi ja Rothlandi (2017) uurimuses see põhjus puudus.

Samuti on tehtud ka uurimus seoses õpetajakoolituse praktikantide ja kutseastal olevate õpetajate õpetajaameti valikut mõjutavate motivatsiooniteguritega ja neid omavahel võrreldud (Voltri, Luik, & Taimalu, 2013). Uurimusest selgus näiteks, et kutseastal olevad õpetajad

hindavad sisemist motivatsiooni ja enda tajutud õpetamisoskusi kõrgemalt kui õpetajakoolitust läbivad üliõpilased. Samuti nägid kutseastal olevad õpetajad ja õpetajakoolitust läbivad praktikandid erinevalt sotsiaalset staatust ja palka. See võib tuleneda sellest, et kutseastal olevatel õpetajatel on olemas õpetamiskogemus, kuid õpetajakoolituse praktikantidel võib see puududa (Voltri *et al.*, 2013).

Samuti tuuakse välja ka sellel teemal tehtud üliõpilaste lõputöid. Näiteks Luige (2016) magistritöös oli võrdlus õpetajakoolitust läbivate õpilaste ja töötavate õpetajate vahel, mille eesmärgiks oli selgitada välja üliõpilaste kutsevaliku ja töötava õpetaja tööga seotud põhjustest tulenevad erinevused, mis puudutavad õpetajatööd. Ta toob oma töös välja, et sisemised ja altruistlikud põhjused on kõige olulisemad üliõpilase jaoks õpetajaameti valikul.

Sama teemat puudutab ka Peterson (2013) oma töös. Petersoni (2013) uurimuse eesmärgiks oli uurida õpetajakoolituse esimesel aastal olevate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjuseid ja arvamusi õpetajaameti kohta ning teha ka võrdlus õppekavade vahel, mis puutub üliõpilaste põhjustesse ja arvamustesse. Tema valimisse kuulusid õpetajakoolituse esimese aasta õpilased ja andmeid koguti ka sügisel, kui nad õppeteed alustasid. Ta toob välja tähtsaima põhjusena välja tulevaste õpetajate soovi lastega töötada.

Erinevaid uurimusi on seoses õpetajaameti valikuga on tehtud ja sellest lähtuvalt on näha, et iga üliõpilane näeb oma õpetajaameti valiku põhjusi erinevalt ja sellest tulenevalt need kajastuvad uurimustes erinevalt. Siiski tuuakse välja seda, et õpetajaamet ei ole noorte jaoks esimene valik (Selliov & Vaher, 2018). Kuna õpetajaamet ja sellega seotud põhjused on väga aktuaalne teema Eestis, siis pidevalt tehtud uurimused aitaksid uurijatel tuvastada õpetajaameti valikuga seotud põhjusi ja seeläbi aidata kaasa õpetajaameti populariseerimisele. Oluline on uurida põhjusi ka läbi erinevate õppekavade- ja astmete, sest iga ülikoolis olev õpilane on erineva taustaga.

Selle töö eesmärgiks on anda ülevaade sellest, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused ja kuidas need jagunevad õppeastmete- ja kavade järgi. Järgnevalt tuuakse välja uurimisküsimused:

- 1) Millised on õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused?
- 2) Kuidas jagunevad õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused õppeastmete järgi?

3) Kuidas jagunevad õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused õppekavade järgi?

Metoodika

Valim

Uuringu valimisse kuulub 191 üliõpilast, kes läbivad ühe ülikooli õpetajakoolitust, täpsemalt ühte õpetajakoolituse alusmooduli ainet. Tudengeid on nii bakalaureuse- kui ka magistriastmelt ning erinevatelt õppekavadelt. Integreeritud õppest on valimis 26 klassiõpetajat. Magistriastmelt on valimis 23 põhikooli mitme aine õppekava õpetajat (edaspidi PÕM), 7 kehalise kasvatus õpetajat, 24 keeleõpetajat, ning 24 kunsti- ja tehnoloogiaõpetajat. Bakalaureuseastmelt on 17 kutseõpetajat ja 70 eripedagoogi. Eripedagoogid on lisatud siia valimisse, sest kuigi eripedagoogika õppekaval õppivad üliõpilased ei saa õpetajakutset, läbivad and õpingute käigus õpetajakoolituse alusmooduli.

Andmekogumine

Andmeid koguti üliõpilaste kodutöödega, mis neil oli vaja esitada ühte alusmooduli ainesse. Tegemist oli selle aine esimese kodutööga, kus tudengitel tuli esiteks tutvustada oma praktikaasutust või organisatsiooni, kus ta töötab; teiseks põhjendada ja selgitada, miks ta tahab (paremaks) õpetajaks saada ja miks neile õpetajaamet meeldib ning kolmandaks tuua õpetaja kutsestandardi alusel välja oma kolm tugevust ning kolm arengukohta. Käesolevas töös analüüsiti teise küsimuse vastuseid, kus nad rääkisid, miks nad (paremateks) õpetajateks tahavad saada ja miks neile see amet meeldib. Üliõpilaste vastused antud küsimusele olid keskmiselt 50-sõnalised. Tegemist oli tõlgendavate küsimustega, kus vastajal oli võimalus analüüsida oma hoiakute põhjuseid ja arvamusi (Lepik *et al.*, 2014). Tudengid pidid tööd esitama elektroonselt Moodle-keskkonda. Andmekogumise periood oli sügis 2019. Andmekogumisel lähtuti heast teadusetavast - kõikidele tudengitele kirjutati kiri, kus teavitati, et antud andmeid soovitakse kasutada üliõpilaste lõputööde tegemisel. Ükski tudeng ei andnud teada, et ta oma andmeid kasutada ei luba. Nendes töödes sisalduvad andmed sai autor juhendajalt sügisel 2020 ja need jõudsid töö autorini anonüümsel kujul, see tähendab, et kõik tudengite ära tundmist sisalda info oli eemaldatud.

Andmeanalüüs

Andmete analüüsiks kasutati kombineeritult kvalitatiivset deduktiivset ja induktiivset sisuanalüüsi, sest ühest küljest uuritava teema kohta leidub varasemaid uurimusi, kuid teisest küljest oldi avatud uutele ilmingutele (Kalmus, Masso, & Linno, 2015). Sisuanalüüsi aluseks võeti kategooriad TALIS 2018 uuringu Eesti raportist “Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena, 1.osa” (Taimalu *et al.*, 2019), sest sooviti analüüsida, kas antud uuringu tulemused kehtivad ka õpetajakoolituse kontekstis. TALISE uuringu järgi on õpetajaameti valiku põhjused järgnevad: õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut, õpetamine annab võimaluse anda ühiskonnale oma panus, õpetamise ajakava sobib eraeluliste kohustustega, õpetajal on kindel töökoht, õpetamine pakub püsivat sissetulekut, õpetamine annab võimaluse aidata sotsiaalselt tõrjutuid, õpetamine pakub võimalust stabiilseks karjääriks (Taimalu *et al.*, 2019). Kui ilmnes põhjuseid, mis ei sobitu ühegi kategooria alla, siis loodi uus kategooria.

Andmeanalüüsi alguses sisestati andmed QCMap-keskkonda ja iga õppekava eraldi failina ja seejärel sisestati andmeanalüüsiks olevad kategooriad. Andmed loeti korduvalt läbi, et kodutöödega olla sügavamalt kursis. Seejärel alustati kategoriseerimisega ehk otsiti kohti, kus tekstis toodi välja erinevaid põhjused õpetajaameti valiku kohta ning märgiti need ära kindlasse kategooriasse. Deduktiivseks sisuanalüüsiks võeti aluseks TALISE kategooriad ja sobitati neid kodutöodes väljatoodud põhjustega. Näiteks kategoriseeriti kategooria “õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut” alla järgnev põhjus:

Ülikooli tulin, kuna tahan, et minust saaks tegevõpetaja, kes oskab kujundada õppetööd ja aidata kaasa õpilaste arengule. Samuti tahan panustada Eesti haridusse ning õpilaste eluks vajalikke oskuste arendamisse.

Induktiivse sisuanalüüsi jaoks loodi uued kategooriad, kui leiti põhjuseid, mis ei sobitunud TALISE omadega. Näiteks loodi kategooria “tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja” ning kategoriseeriti selle alla järgnev põhjus:

Mina soovin õpetajaks saada sellepärast, et minu esimese klassi klassijuhataja on minu inspiratsiooniks. Ta oskas alati probleemile lahenduse leida ning aitas alati, kui kellelgi oli õppimisega raskusi.

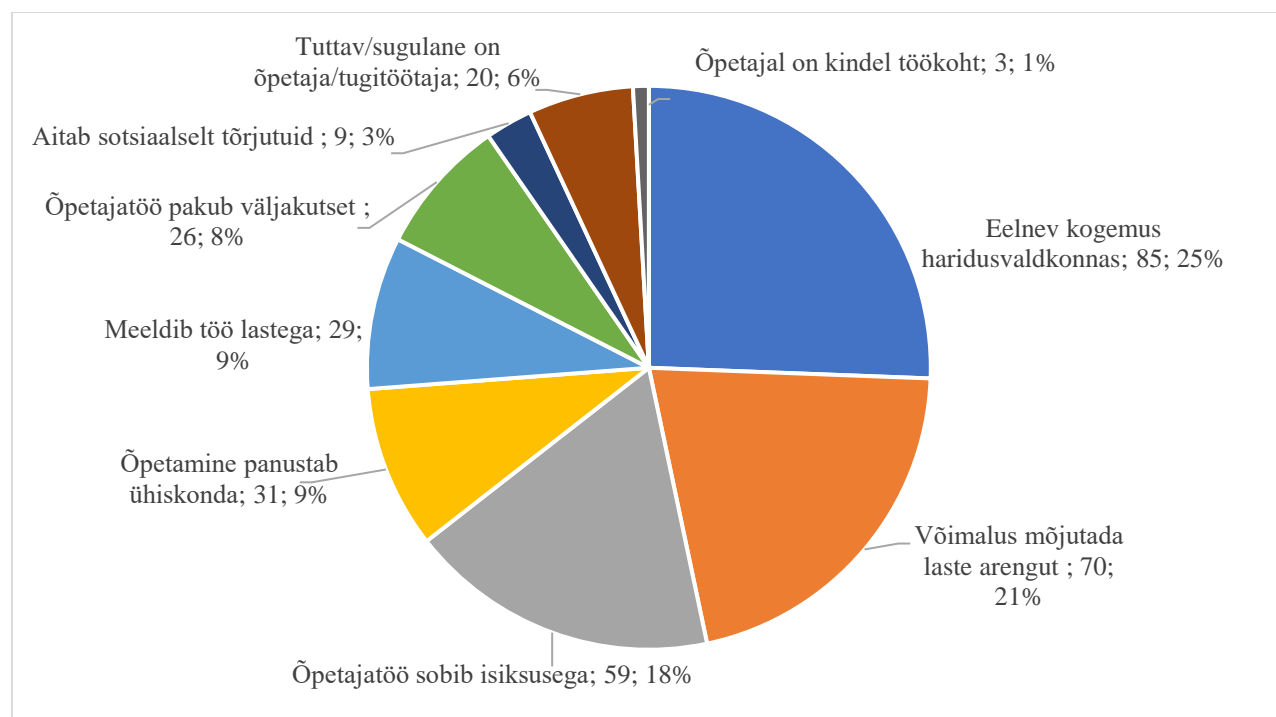
Andmeanalüüsi usaldusväarsuse tagamiseks kaaskodeeris juhendaja umbes 10% andmetest. Kaaskodeerimise tulemusena võrdlesid autor ja juhendaja omavahel vastuseid, räägiti omavahel läbi, millised kategooriad jäävad ja millised mitte ja seejärel jätkas autor iseseisvalt kodeerimist.

Seejärel viidi rühmade jagunemiste välja toomiseks andmed kvantitatiivsele kujule ja kasutati kirjeldavat statistikat, tuues välja iga rühma puhul kõige sagedamini esinevad põhjused (gruppide vahelisi erinevusi eraldi testiga ei analüüsitud) (Mayring, 2014).

Tulemused

Käesoleva töö eesmärk on anda ülevaade sellest, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused ja kuidas need jagunevad õppeastmete- ja kavade järgi. Järgnevalt on esitatud tulemused uurimisküsimuste kaupa. Tulemuste illustreerimiseks on välja toodud üliõpilaste tsitaadid.

Esimese uurimisküsimusega sooviti saada teada, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused. Joonisel 1 on esitatud terve valimi õpetajaameti valiku põhjused. Joonisel on esitatud põhjuste arv ja esinemissagedus (ühe üliõpilase kohta võis olla rohkem kui üks põhjus).

Joonis 1. Õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused kogu valimi peale

Jooniselt 1 on näha, et tudengite vastustes ilmnis üheksa kategooriat. TALISE uuringust leidsid mainimist järgmised kategooriad: võimalus mõjutada laste arengut; õpetamine panustab

ühiskonda, õpetamine aitab sotsiaalselt tõrjutuid ning õpetajal on kindel töökoht. Oluline on välja tuua, et kolm põhjust - õpetamise ajakava sobib eraeluliste kohustustega; õpetamine pakub püsivat sissetulekut, õpetamine pakub võimalust stabiilseks karjääriks – mis olid esindatud TALISE uuringus, ei leidnud antud uuringus ühtegi korda mainimist. Lisaks loodi viis kategooriat, mis TALISE uuringus polnud esindatud: eelnev kogemus haridusvaldkonnas; õpetajatöö sobib isiksusega; meeldib töö lastega; õpetajatöö pakub väljakutset ning tuttav või sugulane on õpetaja või tugitöötaja. Järgnevalt on esitatud iga kategooria esinemissagedus ning ilmestatud seda tsitaatidega tulemustest.

Kõige sagedamini toodi välja „Eelnev kogemus haridusvaldkonnas“ põhjus (n = 85; 25%). Selle põhjuse juures räägiti näiteks sellest, kuidas algselt tegeldi elu ühes valdkonnas, kuid siis sooviti muutust oma elusse ja mingi hoopis edasi haridusvaldkonnas.

Viis aastat tagasi tegin oma elus pöörde ja asusin tööle koolis osakoormusega pikapäevaõpetajana. Just sealt sain kinnitust, et sobin koolikeskkonda ja õpilastega töötama. Läbisin ise pedagoogika täiendkoolituse ja sain veelgi kinnitust, et kool on minu jaoks ja mina olen vajalik õpilastele.

Sama põhjuse juures on välja toodud ka seda, et kui on mõeldud õpetajaameti peale, siis suure tõuke on andnud selleks kogemus noorte keskel, olgu selleks laager, tutvumispäev koolis, õpetajate päev vms.

Esmamulje koolist ja ärevus, mis minu sisse lõi enne esimest tutvumispäeva, pani mind kindlasti mõtlema ka sellele, milline õpetaja mina ise tahaksin olla ja kui pikk tee mul veel ees on. Minu eelnev taust ei ole õpetamisega seotud ja minu ainus kokkupuude noortega oli lühike laager, kus olin laagrijuhendaja. Kuna see kogemus oli ainult positiivne ja töö noortega sujus üle ootuste hästi ja pani minu loovuse tööle täistuuridel, tundsin, et ehk see ongi see minu päris kutsumus, mida nii kaua otsinud olen.

Ligi veerand vastajatest (n = 70; 21%) tõi välja, et nad asusid õpetajaks õppima, sest see pakub neile võimalust mõjutada laste arengut. Selle põhjuse puhul räägiti palju sellest, et õpetades saab lapsi aidata.

Kuna kool on lapsele kui teine kodu, siis peab õpetaja olema igati toetav, mõistev ja sõbralik, et see väike inimene saaks hakkama, kas siis pere toetusega või mitte, aga et ta püsiks nõ õigel rajal, kuni saab hakkama ka iseseisvalt, sest hariduse omamine on väga oluline osa elust.

Paljud vastajad rääkisid ka sellest, et läbi oma teadmise saavad nad mõjutada lapsi rohkem kaasa mõtlema ja tunnis tegutsema, millest lähtuvalt nad saavad ise kujundada oma tulevikku.

Mõistan, et õpetaja on lastele eeskujuks ja tihti just see isik, kes suunab lapsi mõtlema ja uusi teadmisi ammutama, uurima ja kogema. Tahan, et see, mida teen, muudaks tulevikku ja maailma kasvõi natukenegi paremaks ning usun, et õpetajad just seda teevadki. Isegi kui minu töö mõjutab positiivsele teele ainult ühe lapse olen saavutanud oma eesmärgi.

Sageduselt kolmas põhjus oli „õpetajatöö sobib isiksusega“ (n = 59; 18%). Kõik vastanud tõid välja erinevaid isikuomadusi, mis sobivad õpetajaametiga kokku. Sellest punktist lähtuvalt tegid nad valiku õpetajaameti kasuks.

Olen kasvanud suures peres. Kui olin kümne aastane, meeldis mulle kodus õdede ja vendadega kooli mängida. Mulle meeldis neile õpetada kõike, mida ise olin koolis õppinud. Olin kindel, et minust saab kord õpetaja. Mulle meeldib õpetada ja olla õpilastele eeskujuks ja toeks nende õppimise teel.

Järgnev põhjus esinemissageduselt oli „Õpetamine panustab ühiskonda“ (n = 31; 9%). Vastanud tõid välja, et läbi õpetamise saavad nad anda oma panust ühiskonda ja et näiteks õpetajaamet arendab ka teisi ametikohti.

Tunnen, et õpetaja mängib ühiskonnas väga olulist rolli. Kui poleks õpetajaid, ei oleks ka paljusid muid olulisi ametikohti, sest inimestel puuduks elementaarsed lugemis- ja arvutamisoskused.

Sama palju toodi välja põhjusena ka seda, et meeldib töö lastega (n = 29; 9%). Vastajad tõid kokkuvõtlikult välja seda, et neile meeldib lastega tegeleda ja seda tehes mõjub see neile hästi. Järgnevalt tuuakse mõned näited.

Mulle meeldib lastega lõbusalt ja huvitavalt aega veeta magnettahtvil mängides, joonistades, õppides lugemist, kirjutamist, jutustades magnetitega muinasjutte.

Järgnevaks põhjuseks toodi välja, et õpetajatöö pakub väljakutset (n = 26; 8%). Vastajad rääkisid oma kirjutistes lähemalt õpetajatöö sisust ja et selle ameti puhul meeldib neile, et ükski päev ei ole sama ja igapäevaselt võib nende teele ette tulla erinevaid väljakutseid. Seetõttu neid ka see amet kõige rohkem paelub.

Iga päev minu töös pakub mulle uusi väljakutseid, sest ma pean olema pidevalt tähelepanelik ning leidlik erinevate õppemeetodite suhtes, sest kõik lapsed on erinevad, nad õpivad erinevalt ning saavad aru erineva tempoga.

Sageduse poolest järgmise põhjusena tuuakse välja, et „tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja (n = 20; 6%). Paljud õpilased tõid välja seda, et nad on näiteks läbi erinevate inimeste saanud positiivset tagasisidet, mis on kindlustanud nende soovi minna õppima.

Tulin õppima klassiõpetajaks, sest ka minu vanemad on õpetajad ning olen neilt kuulnud ainult positiivset. Kuna mu ema on samuti klassiõpetaja, siis olen käinud tema tundides ning küsimuste ja probleemide korral olen ka lapsi aidanud. Siia maani on kõik jätnud väga positiivse mulje ning ma olen kindel, et just õpetamine ongi see, mida tulevikus teha tahan.

Lisaks on mõni vastaja kirjeldanud ka seda, et ametivalikut on inspireerinud ka mõni lemmikõpetaja kooliajast.

Tegelikult algas see kõik sellest, kui mina kord esimesse klassi läksin – täpsemalt minu õpetajast. Minu esimene õpetaja on mulle selles ametis väga suureks eeskujuks. Tema on ka üks oluline n-õ põhjus, miks mina olen praegu Tartu Ülikoolis klassiõpetaja erialal.

Sageduselt järgnev põhjus, miks see amet valiti, oli soov aidata sotsiaalselt tõrjutuid (n = 9; 3%). Siinkohal tõid vastajad välja seda, et nad tahavad aidata neid, kes ei saa piisavalt tuge koolist või väljaspool kooli ja kes on ühiskonnast nõ välja tõrjutud.

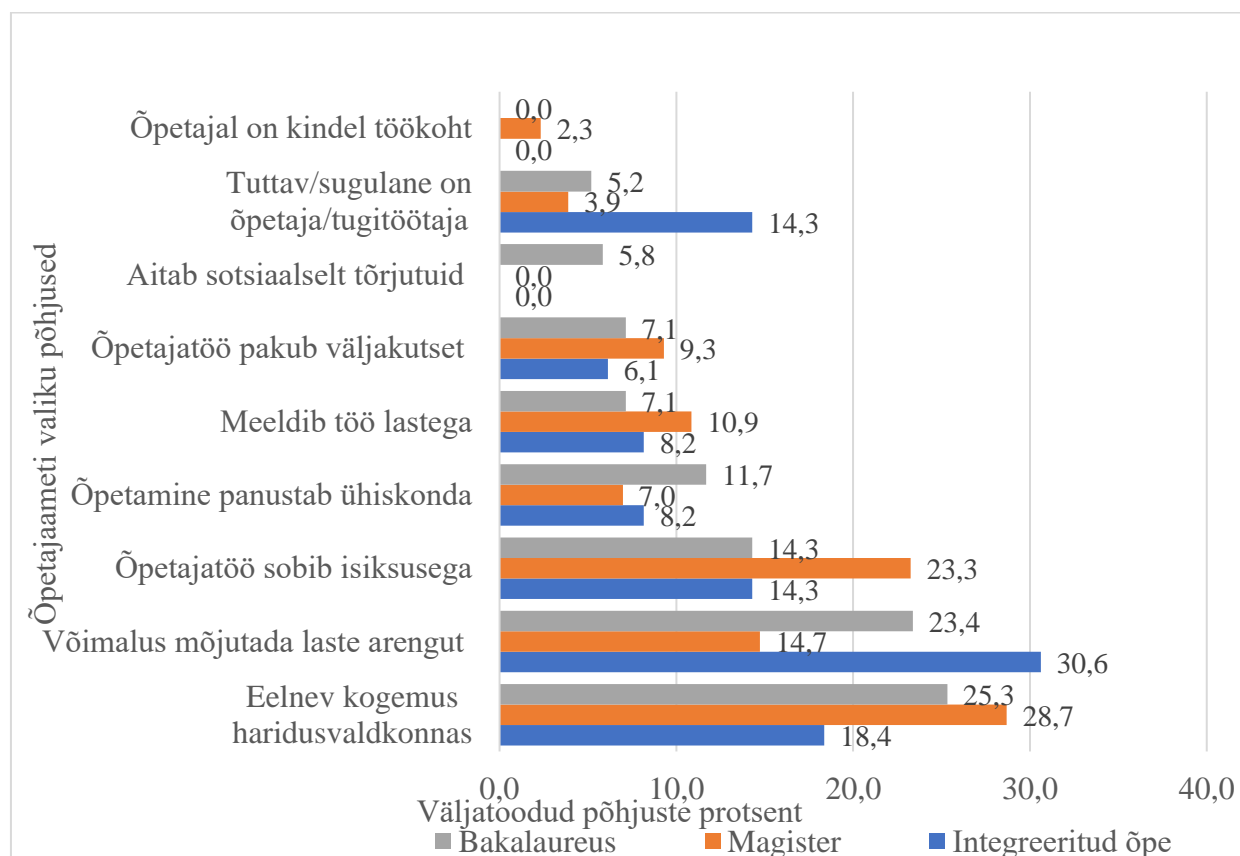
Soov aidata just neid, kes on teatud põhjustel, olgu need füüsilised või mentaalsed, tõrjutud, innustab mind pingutama ja lootma, et teadmised, mis ma ülikoolis omandan, aitavad mind selle soovi realiseerimisele lähemale.

Kõige vähem tõid vastajad välja põhjusena seda, et õpetajal on kindel töökoht (n = 3; 1%). Vastanud tõid välja seda, et õpetajaamet kindlustab nende tuleviku. Toodi välja ka enda majanduslike põhjusi, et miks õpetajaamet on hea.

Nüüd kui oleme abikaasaga pere loonud ja juba 8 aastat maal elanud olen järjest rohkem saanud kinnitust, et tuleb end täiendada ja samuti ka tagalat kindlustada. Tuleb tunnistada, et maal elades peab inimene tegelema päris mitme ametiga korraga, et end ära toita. Samuti pole kahjuks kõigis väikestes maakoolides pakutav haridustase võrdväärne linnas pakutavaga.

Vastates esimesele küsimusele tuuakse välja kolm kõige sagedamat põhjust: eelnev kogemus haridusvaldkonnas; võimalus mõjutada laste arengut ja õpetajatöö sobib minu isiksusega.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada, kuidas jagunevad õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused õppeastmete järgi. Õppeastmeid oli uurimuses kolm: bakalaureus, magister ja integreeritud õpe. Joonisel 2 on välja toodud kõik kolm õppeastet. Kõik astmed on pandud kõrvuti iga kategooria juurde.

Joonis 2. Õpetajaameti valiku põhjused õppeastmete järgi

Tulemustest tuleb esmalt välja, et kõikide õppeastmete üliõpilased peavad kõige olulisemaks kolme põhjust, mis on samuti esimese uurimisküsimuse tulemuste järgi kõige populaarsemad. Nendeks on: eelnev kogemus haridusvaldkonnas; võimalus mõjutada laste arengut; õpetajatöö sobib isiksusega. Kui bakalaureuseõpe ja magistriõpe üliõpilased peavad olulisimaks põhjuseks eelnevat kogemust haridusvaldkonnas (bakalaureus 25,3% ja magister

28,7%), siis integreeritud õppe üliõpilased peavad olulisimaks põhjuseks võimalust mõjutada laste arengut (30,6%). Teise põhjusena on olulisim bakalaureuseõppe üliõpilaste jaoks võimalus mõjutada laste arengut (23,4%). Magistriõppe üliõpilaste jaoks on teisena olulisim põhjus, et õpetajatöö sobib isiksusega (23,3%) Integreeritud õppe üliõpilaste jaoks on järgneva põhjusena eelnev kogemus haridusvaldkonnas (18,4%). Kolmanda põhjusena tõid nii bakalaureuse- kui integreeritud õppe üliõpilased välja selle, et õpetajatöö sobib isiksusega (14,3%) ja integreeritud õppe üliõpilased peavad sama tähtsaks ka seda, et tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja (14,3%). Magistriõppe üliõpilaste jaoks oli kolmas põhjus võimalus mõjutada laste arengut (14,7%).

Tulemustest tuleb välja ka see, et ainult bakalaureuseõppe üliõpilased toovad õpetajaameti valiku põhjusena välja selle, et õpetamine aitab sotsiaalselt tõrjutuid (5,8%). Kui nii bakalaureuse- kui ka magistriüliõpilased ei pea oluliseks põhjuseks seda, et tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja (bakalaureus 5,2 % ja magister (3,9%), siis integreeritud õppe üliõpilaste jaoks on see üks olulisimate põhjuste hulgas (14,3%). Kõige vähem toodi põhjusena välja seda, et õpetajal on kindel töökoht. Kui nii bakalaureuse kui ka integreeritud õppe läbijatest seda oma vastuses välja ei toonud, siis magistriõppes oli selle põhjuse hulk 2,3%.

Järgnevalt tuuakse Tabelis 3 välja tulemused seoses kolmanda uurimisküsimusega ehk kuidas jagunevad õpetajakoolitust alustanud üliõpilaste põhjused õppekavade järgi.

Tabel 1. Õpetajaameti valiku põhjused õppekavade järgi

Õppekava	Kolm kõige sagedamini mainitud põhjust õppekavati		
Eripedagoogid	1.-2. Õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut (n=33/ 25%)	1.-2. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=33; 25)	3. Õpetajatöö sobib minu isiksusega (n=15; 11%)
Kutseõpetajad	1. Õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=7; 35%)	2. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=6; 30%)	3. Õpetamine annab võimaluse anda ühiskonnale oma panus (n=4; 20%)
Keeleõpetajad	1. Eelnev haridus valdkonnas (n=12; 33%)	2.- 3. Õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=7; 19)	2.- 3. Õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut (n=7; 19%)
Klassiõpetajad	1. Õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut (n=15; 30%)	2. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=9; 18%)	3.-4. Tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja ja õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=7; 14%)

Kunsti- ja tehnoloogia õpetajad	1. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=11; 26%)	2. Õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=10; 23%)	3. Õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut (n=6; 14%)
PÕM	1. Õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=10; 32%)	2. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=9; 29%)	3. Meeldib töö lastega (mõju minule) (n=4; 12%)
Kehalise kasvatus õpetajad	1. Eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=5; 26%)	2. Õpetajatöö pakub väljakutset (n=4; 21%)	3.- 4. Õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut ja õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=3; 15%)

Tulemused näitavad, et kõige rohkem toodi välja põhjusena eelnevat kogemust haridusvaldkonnast ja seda neljast õppekavast: eripedagoogid (n=33; 25%), keeleõpetajad (n=12; 33%), kunsti- ja tehnoloogiaõpetajad (n=11; 26%) ja kehalise kasvatus õpetajad (n=5; 26%). Kutseõpetaja ja PÕM õpetaja õppekaval olevad üliõpilased tõid kõige rohkem välja põhjusena selle, et õpetajatöö sobib nende isiksusega (kutseõpetajad n=7; 35% ja PÕM n=10; 32%). Klassiõpetajate sõnul oli nende jaoks olulisim põhjus „õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut“ (n=15; 30%). „Tuttav/sugulane on õpetaja/tugitöötaja“ põhjust toovad kõige vähem välja eripedagoogid (n=8; 6%) ja kehalise kasvatus õpetajad (n=2; 10%). Seda põhjust ei toonud ühtegi korda välja kutseõpetajad, keeleõpetajad ja kunsti- ja tehnoloogiaõpetajad. Kunsti- ja tehnoloogiaõpetajad ja keeleõpetajad tõid ainukesena välja põhjuse „õpetajal on kindel töökoht“ ja see oli mõlemal õppekaval kõige vähem väljatoodud (kunst... n=1; 2% ja keeleõpetajad (n=2; 5%).

Kutseõpetajad tõid oma vastustes välja kõige vähem erinevaid põhjuseid. Nendeks oli õpetajatöö sobib mu isiksusega (n=7; 35%), eelnev kogemus haridusvaldkonnas (n=7; 30%), õpetamine annab võimaluse anda ühiskonnale oma panus (n=4; 20%) ja õpetamine annab võimaluse mõjutada laste ja noorte arengut (n=3; 15%). Samuti näitavad tulemused, et eripedagoogid tõid ainukesena välja põhjuse „õpetamine annab võimaluse aidata sotsiaalselt tõrjutuid (n=9; 6%).

Arutelu

Selle töö eesmärgiks on anda ülevaade sellest, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused ja kuidas need jagunevad õppeastmete- ja kavade järgi. Esimese

uurimisküsimusega sooviti teada, millised on õpetajakoolitust läbivate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused. Nagu tulemustest selgus, siis kõige rohkem mõjutas üliõpilaste valikut nende endi sõnul see, et nad said eelneva kogemuse haridusvaldkonnas. Märkida tuleb ka seda, et paljud vastajad tõid oma ametivaliku puhul mitu põhjust, kuid viimase lükke andis selleks kogemuse saamine haridusvaldkonnas. Ka Hennessy ja Lynch (2017) räägivad oma uurimuses, et õpetajaameti valimisel varasem õpi- ja õpetamiskogemus on väga suureks mõjutajaks. Sellest võib järeldada, et kui inimene ei ole enne õpetajakoolituse valimist täielikult kindel, millise suuna ta tahab oma karjääril võtta, siis näiteks tutvumispäev koolis või õpetajarollis olemine õpetajatepäeval annab suurema kindlustunne ja inimene võib suure tõenäosusega just õpetajaameti valida. Paljud rääkisid oma vastustes sellest, et see eelnev kogemus võis jõuda ka juhuslikult nendeni, seevastu TALISE uurimuses ei rääkinud ükski õpetaja eelnevast kogemusest, kellest suurema osa osalenud õpetajaid olid ka pika tööstaažiga. Kui tuua sisse ka teoorias räägitud põhjuste liigitus (sisemine, väline ja altruistlik) (Thomson, 2012), siis eelnev kogemus haridusvaldkonnas ei sobi sajaprotsendiliselt ühegi põhjustekogumi juurde. Siinkohal saab ära märkida, et tulevikus oleks oluline uurida, kuhu liigitusse sobib põhjus „eelnev kogemus haridusvaldkonnas“.

Enamik üliõpilaste väljatoodud põhjustest ei olnud seotud materiaalse vajadusega. Täpsemalt mainiti ainult kaks korda vastustes, et õpetajal on kindel töökoht. See on ka ainuke materiaalne põhjus, mis kuulus ka TALISE uurimuse alla. Sellest lähtuvalt saab järeldada, et kui inimesed valivad õpetajaameti õppimise, siis ei pea nad oluliseks seda, et neil peab olema hea palk, korralik puhkus või hea staatus. Kokkuvõttes inimesed soovivad seda tööd teha seetõttu, et mõjutada laste arengut, anda ühiskonnale oma panus ja et neile meeldib töö lastega (mõjutab inimest sisemiselt). Need põhjused liigituvad Thomsoni (2012) järgi sisemisteks ja altruistlikeks põhjusteks. Sama tulemuse sai ka Luige (2016) oma uurimuses. Sellest saab järeldada, et aastatega on jäänud põhjused samaks, sest suurema osa antud uurimuses kasutatud põhjused liigituvad altruistlike kui ka sisemiste põhjuste alla. Lisandunud on põhjusena eelnev kogemus haridusvaldkonnas.

Meedias on pidevalt tööpakkumisi erinevatele õpetajaametitele ja ajakirjanduses ilmuvad artiklid räägivad sellest, kuidas õpetajaid ei ole piisavalt ja otsingud pidevalt käivad. Sellest lähtuvalt saab järeldada, et koolid peaksid tulevikus panema Thomsoni (2012) liigituse järgi rõhku rohkem sisemiste ja altruistlike põhjuste näitamisele, et õpetajaamet atraktiivsemaks

muuta. See viimane mõte on hea alus, mille põhjal teha ka näiteks uurimus selle kohta, milline tööpakkumise sisu muudaks õpetajaameti inimese jaoks atraktiivsemaks.

Teise ja kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada, kuidas jagunevad õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste õpetajaameti valiku põhjused õppeastmete- ja kavade järgi. Vaadeldes tulemusi õppeastmete järgi, nähti selgelt, et magistriõppes olevad üliõpilased näevad ametivalikul olulise põhjusena seda, et õpetajatöö sobib nende isiksusega. Nende jaoks oli see sageduselt teise vastus. Ülejäänud õppeastmed pidasid seda vastust sageduse järgi kolmandaks põhjuseks. Siinkohal võib järeldada, et magistriõppesse astunud on olnud rohkem aega analüüsida seda ametit ja seetõttu oskavad nad paremini seoseid luua enda isikuomaduste ja õpetajaameti vahel. Järgnevalt liigutakse edasi õppekavade järelduste juurde.

Töö tulemused näitavad, et valiku põhjused peegeldavad eriala. Näiteks klassiõpetajad peavad olulisimaks põhjuseks seda, et nad saavad õpetades mõjutada laste ja noorte arengut. Kui mõelda sellele, siis klassiõpetajad on lapsega 1.-4. klassini. Nad saavad olla esimesed inimesed koolis, kes suunavad neid ja aitavad neil arendada erinevaid oskusi. Samas eripedagoogid töid ametivaliku põhjusena välja seda, et nad saavad aidata erivajadustega ja sotsiaalseid tõrjutud lapsi. See läheb kokku nende õppekava eesmärkidega, milleks on anda ettevalmistus spetsialistidele, kes omab laiapõhjalisi teadmisi arengulistest erivajadustest ja nendega tegelemisest. Samuti on neil kujunenud hoiak ja saadud esmased teadmised, et töötada erivajadustega laste või täiskasvanutega (Eripedagoogika õppekava, 2021).

Esimese piiranguna tuuakse välja see, et uuringus ei kasutatud kõikide õpetajakoolitust alustavate üliõpilaste kodutöösid. See tulenes asjaolust, et alusmooduli aines võisid ühes rühmas olla koos mitme õppekava üliõpilased ning kodutöödest ei olnud aru saada, millisel õppekaval nad täpsemalt õpivad. Valimisse kaasati ainult nende õppekavade üliõpilased, kelle õppekava oli kindlalt teada. Seetõttu ka valimi suurus kahanes. Käesoleva töö peamiseks piiranguks oli see, et uurimuses ei testitud, kas nende tulemuste vahel on ka statistiliselt oluline erinevus. Samuti oleks võinud kodutöodes üliõpilastelt küsida, kas nad on tegevõpetajad või mitte, et võtta ka see andmeanalüüsi aluseks. Küsimuse töökogemuse kohta võiks lisada edaspidi analüüsitava sisse kodutöösse. Edaspidi oleks huvitav uurida sama gruppi üliõpilasi mitme aasta pärast (nt õpingute lõpus, esimestel tööaastatel jne) ning vaadata, kas ja kuidas need põhjused on muutunud.

Tänuõnad

Autor soovib esmalt tänada üliõpilasi, kes andsid nõusoleku selles uurimuses osalema. Soovitakse tänada ka oma juhendajat, kes aitas töös ettetulnud probleemidega hakkama saada ja jagas omalt poolt erinevaid mõtteid, kuidas tööd paremaks teha. Suur tänu läheb ka autori lähedastele, kelle vaimne tugi aitas autoril motivatsiooni hoida töö lõpuni.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Katryna Pükkenen

/allkirjastatud digitaalselt/

Kuupäev: 18. mai 2021

Kasutatud kirjandus

- Bergmark, U., Lundström, S., Manderstedt, L., & Palo, A. (2018). Why become a teacher? Student teachers' perceptions of the teaching profession and motives for career choice, *European Journal of Teacher Education*, 41 (3), 266-281
- Eesti õpetajahariduse strateegia 2009–2013. (2008). Haridus- ja teadusministeerium. Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?048706>.
- Eripedagoogika õppekava 2021/2022. (2021). Tartu Ülikooli õppeinfosüsteem. Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2407/version/2021/details>
- Fokkens-Bruinsma, M., & Canrinus, E. T. (2012). Adaptive and maladaptive motives for becoming a teacher, *Journal of Education for Teaching*, 38 (1), 3-19
- Goller, M., Ursin, J., Vähäsantanen, K., Festner, D., & Harteis, C. (2019). Finnish and German student teachers' motivations for choosing teaching as a career. The first application of the FIT-Choice scale in Finland. *Teaching and Teacher Education*, 85, 235-248
- Õun, M. (2015). Koolijuht algaja õpetaja toetajana koolikeskkonnaga kohanemisel. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Hennessy, J. Lynch, R. (2016). „I chose to become a teacher because“. Exploring the factors influencing teaching choice amongst pre-service teachers in Ireland. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 45 (2), 106-125
- Jungert, T., Alm, F., & Thornberg, R. (2014). Motives for becoming a teacher and their relations to academic engagement and dropout among student teachers. *Journal of Education for Teaching*, 40 (2), 173-185
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kyriacou, C., & Coulthard, M. (2000). Undergraduates' Views of Teaching as a Career Choice. *Journal of Education for Teaching*, 26 (2), 117-126.
- Klassen, R. M., Al-Dhafri, S., Hannok, W., & Betts, S. M. (2011). “Investigating Pre-Service Teacher Motivation across Cultures Using the Teachers' Ten Statements Test.” *Teaching and Teacher Education*, 27 (3): 579–588
- Kreegipuu, T., Jaggo, I. (2018). Õpingute jätkamine pärast üldkeskharidust. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

- Köning, J., & Rothland, M. (2012). Motivations for choosing teaching as a career: Effects on general pedagogical knowledge during initial teacher education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40 (3), 289–315.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014) Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil: <https://sisu.ut.ee/samm/intervjuu>
- Luige, T. (2016). *Õpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste õpetajakutse valiku motiivide uurimise võrdlus*. Publitseerimata magistr töö, Tartu Ülikool
- Luik, P., Taimalu, M. (2016). Pedagoogilisel praktikal ja kutseastal osalejate kogemused blogipostituste põhjal. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4 (1), 119-158
- Nesje, K., Brandmo, C., & Berger, J.-L. (2018). Motivation to become a teacher: a Norwegian validation of the Factors Influencing Teaching Choice scale. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62 (6), 813–831
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Külastatud aadressil <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-395173>
- Peterson, A.-L. (2013). *Õpetajakutse valiku motiivid ja arvamused õpetajatöö kohta õpetajakoolituse üliõpilastel*. Publitseerimata magistr töö, Tartu Ülikool.
- Salu, E. (2018). Miks õpetajad koolist lahkuvad? *Õpetajate Leht*, 31. august 2018
- Sellio, R., Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISe andmetel*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Struyven, K., Jacobs, K., & Dochy, F. (2013). Why do they want to teach? The multiple reasons of different groups of students for undertaking teacher education. *European Journal of Psychology of Education*, 28 (3), 1007-1022
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., Leijen, Ä. (2019). *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena 1. osa*. https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/05/talis_eeesti_raporti_i_osa.pdf
- Thomson, M. M., Turner, J. E., & Nietfeld, J. L. (2012). A typological approach to investigate the teaching career decision: Motivations and beliefs about teaching of prospective teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 28, 324-335.
- Valk, A. (2016). *Õpetajaameti atraktiivsus*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

- Voltri, O., Luik, P., & Taimalu, M. (2013). Õpetajakoolituse praktikantide ja kutse aastal olevate õpetajate kutsevalikut mõjutavad motivatsioonitegurid. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 1*, 97-123.
- Watt, H. M. G., & Richardson, P.W. (2007). Motivational factors influencing teaching as a career choice: Development and validation of the FIT-Choice scale. *Journal of Experimental Education, 75*, 167–202.
- Watt, H. M. G., & Richardson, P. W. (2012). An introduction to teaching motivations in different countries: Comparisons using the FIT-choice scale. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education, 40* (3), 185–197.
- Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus 2016: uuringuraport. (2016). Külastatud aadressil https://hm.ee/sites/default/files/opetajaameti_maine_ja_atraktiivsuse_uuringu_kokkuvote_0.pdf
- „Õpetajate uuring 2014/2015“ raport. (2015). Külastatud aadressil http://www.parnu.ee/failid/uuringud/6petajate_uuring_2014_2015.pdf

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katryna Pükkenen

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

ERINEVATEL ÕPPEKAVADEL JA -ASTMETEL OLEVATE ÕPETAJAKOOLITUSE
ÜLIÕPILASTE ÕPETAJAAMETI VALIKU PÕHJUSED,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Pihel Hunt,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katryna Pükkenen

18.05.2021